
ÖTÜKEN

CİNGÖZ'ÜN ESRARI

PEYAMİ SAFA
SERVER BEDİ

NOTLANDIRARAK YENİ HARFLERE AKTARAN
DİDEM ARDALI BÜYÜKARMAN
SÜHEYLA AĞAN

HARİKULÂDE VAKALAR, ENTRİKALAR, ŞEYTANCASINA TERTİP EDİLMİŞ HİLELERLE DOLU AKILLARA HAYRET VERİCİ ZABITA ROMANI

ÖTÜKEN

EDİTÖRLERİN NOTU

-Çoğul kelimelerde matbuât gibi; inceltmelerde hikâye, mahlûk gibi; hala ve hâlâ örneğinde olduğu gibi eş sesli kelimelerde anlam farklılığını belirtmek için "^" inceltme işareti kullanılmıştır.

- Metnin orijinal noktalaması korunmuştur.

- Yanlış yazıldığı düşünülen kelimeler dipnot verilerek belirtilmiştir.

- Avrupa dillerinden gelen kelimelerin Türkçe karşılıkları dipnot olarak verilmiştir.

-Yabancı özel isimler orijinal şekliyle yazılmıştır.

- Döneme ait mağaza, lokanta, bar, otel, tiyatro, sokak gibi yerler hakkında dipnotlarda kısa açıklamalara yer verilmiştir.

- Orijinal metinde Mehmed, Macid şeklinde yazılan isimler, bugünkü kullanım göz önünde bulundurularak Mehmet, Macit olarak değiştirilmiştir.

- Maalmemnuniye, filhakika, nısfülleyl gibi Arapça terkipler okuma kolaylığı düşünülerek bitişik yazılmıştır.

- Eser bir edebî metin olduğu için sadeleştirme yapılmamış, bugün kullanımda olmayan kelimelerin Türkçe karşılıkları dipnotlarda ve okuyucuya kolaylık sağlaması için metindeki çekimli haliyle verilmiştir.

-Bi, na- gibi ön ekler kendilerinden sonra kullanılan kelime bugün kullanılıyorsa bitişik, -biçare gibi, yazılmıştır.

-Ayın ve hemze işaretleri kelimelerin anlamı değişmediği sürece, âdem, adem gibi, kullanılmamıştır.

Seval Şahin
Didem Ardalı Büyükarman
Banu Öztürk

Kılık Değiştirme Üstadı: CİNGÖZ RECAİ

Peyami Safa'nın Server Bedi kimliği altında yazdığı 'Cingöz Recai' serisi yazarının okuyucu nezdinde tanınmasına, dönemin şartları düşünüldüğünde geçimini yazarlıkla sürdürebilmesine ama diğer taraftan edebiyat çevresi ve yazar arkadaşları arasında ise hakir görülmesine neden olmuştur.[1] Akıllara şu soru gelebilir: "Neden Peyami Safa hem de annesi Server Bedia'nın adından hareketle Server Bedi takma adını yani müstearını kullanmıştır?"

Kelime anlamı "ödünç alınmış" demek olan müstear, Türk edebiyatında genellikle 'takma ad' anlamıyla kullanılır. Müstear isimler; şairin veya yazarın bir yandan gerçek adıyla yazarken diğer yandan farklı yazılarında, herhangi bir sebeple gizlenme, saklanma arzusundan doğar. Sanatçı belli başlı şu nedenlerle ismini gizleme ihtiyacı duyar: Siyasî yahut cezaî sorumluluktan kaçmak; hiciv, ağır tenkit ve hakarette bulunmak; resmî mesleği dolayısıyla kendini ifşa etmemek; kazanç maksadıyla yazılan eserlerde edebî

[1] Konuyla ilgili ayrıntılı bilgiye, Ötüken Neşriyat'tan yayımlanan *Cingöz Recai'nin Harikulâde Sergüzeştleri* ve *Cingöz Recai Kibar Serseri* kitaplarını yayıma hazırlayan Erol Üyepazarcı'nın sunuş yazısında ve Beşir Ayvazoğlu'nun *Peyami,* (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1998) kitabında ulaşabilirsiniz.

itibarını ve şöhretini korumak; asıl mesleğinden farklı bir alanda yazmak ve aynı dergide birbirinden farklı birden fazla yazı kaleme almak.[1] Genel olarak baktığımızda ise müstear isim kullanan yazarlar, politik ve ahlâkî baskılar karşısında asıl kimliklerinin deşifre olmasını engellemek, böylelikle edebiyat sahasında bir nevi görünmez pelerinle dolaşacak bir alan yaratmak için bu yola başvururlar. Ayrıca müstear ismin arkasına saklanan yazarın kazandığı müphemiyet, onun fikirlerini, umum önünde rahatça söylemesine de imkân verir.

Peyami Safa özelinde baktığımızda, yazarın Server Bedi müstearını kazanç maksadıyla yazdığı eserlerinde edebî itibarını ve şöhretini korumak amacıyla kullandığını görüyoruz. Edebiyat tarihleri de ısrarla yazarın bu isim altında kaleme aldığı eserleri 'aşk' ve 'cinayet' romanları olarak değersizleştirir ve yazarın gerçek edebî kimliğini yansıtmadığını dile getirir. Ancak ilginç olan Server Bedi isminin ilk ortaya çıktığı andan itibaren deşifre olmasıdır. Edebiyat çevreleri için bu isim gizli ve müphem değil, aksine açık ve aşikârdır. Necip Fazıl, Nazım Hikmet, Nurullah Ataç hatta daha sonra kendisi de takma isim altında Mayk Hammer serileri kaleme alacak olan Kemal Tahir, hem Server Bedi'nin kim olduğunu bilmekte hem de bu durum karşısında açıktan açığa Peyami Safa ile eğlenmektedirler.

Aslında Peyami Safa da Server Bedi'den farklı bir kişilikmiş gibi bahseder. Çünkü Server Bedi, Peyami Safa'nın temsil ettiklerinin tam tersidir: Aşk ve polisiye gibi has ve yüksek edebiyatın konusu olamayacak türlerde eserler yazan, üsluba ve dile özen göstermeyen ancak iyi para kazanan bir yazar. Bu konuyla ilgili Elif Naci'nin anekdotu

[1] Tahsin Yıldırım, *Edebiyatımızda Müstear İsimler,* (İstanbul: Selis Kitaplar, 2006); Orhan Okay, "Müstear İsim", *İslam Ansiklopedisi,* C. 32, (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2006), s.131.

çok ilginçtir: "Peyami Safa'ya işler nasıl diye soranlara şu cevabı verirmiş: 'Çok şükür, Server Bedi'nin evinde yiyip içiyoruz, kendisine dua ediyoruz.[1] Peyami Safa, Server Bedi müstearının edebiyat çevrelerinde bilinmesine rağmen ondan sanki farklı bir kişilikmiş gibi bahsetmesini ve araya mesafe koymasını ise şu şekilde açıklar: "Beni Server Bedi olarak tanıyanlar, hiç tanımayanlardır. Ben asıl ismimi taşıyan romanlarımla öğünebilirim" diyerek kendisi de eserleri arasında seçkin/has/kaliteli/edebî edebiyat ile basit/adi/kolay okunur edebiyat ayrımı yapar.

Cingöz Recai serileri çerçevesinde baktığımızda tebdil-i kıyafet ve kimliğin gizlenmesi meselesi romanların da en temel unsuru olarak karşımıza çıkar. Cingöz'ün en önemli mahareti bin bir kılığa girerek istediği zaman, istediği yerde hiç tanınmadan rahatça işlerini halletmesidir. O, bu özelliği ile toplumun içinde görünmez bir kişi olmayı başarır. Sadece sesini değiştirmek için bile Amerika'dan özel aletler getirmiştir. Başkomiser Mehmet Rıza'nın da kendince övündüğü en önemli yeteneği yine tebdil-i kıyafet ile tanınmazlık pelerini altında gizlenerek Cingöz'ü takip edebilmesidir. Yanında her zaman kıyafet değiştirmesine yarayan küçük makyaj çantası taşır ve dilenciden hamala, garsondan Amerikalı zengin tüccara istediği her kimliğe bürünür. Elinizde tuttuğunuz *Cingöz'ün Esrarı* romanında da aksiyonun en çok yükseldiği, aldatmaca ve muammanın doruğa çıktığı kısımlar hep Cingöz'ün kılık değiştirdiği ve çevresi tarafından tanınmaz bir kişiye dönüştüğü bölümlerdir. Öyle ki tüm seriler içinde en sürprizli ve şaşırtıcı kimlik değişimi ile bu sahte kişinin

[1] Elif Naci, "Ölümünün Yıldönümünde Peyami Safa", *Milliyet Sanat*, (Haziran 1980), s. 67. Ayrıca Zülfikar Uğur Yıkan, "Peyami Safa'nın Server Bedi İmzalı Romanları", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, 2004.

sonunda kim olduğunun açığa çıkması *Cingöz'ün Esrarı* romanının asıl çarpıcı muammasını oluşturur.

Peyami Safa, Server Bedi için ne hissettiğini belki de *Cingöz'ün Esrarı* romanında Başkomiser Mehmet Rıza'nın ağzından okuyuculara açıklar, ifşa eder: "Hayatında en çok sevdiği şey, tebdil-i kıyafet ederek, böyle heyecanlı bir takipte bulunmaktı. Bunu yaptığı zamanlar, içinin açıldığını, derin bir sevinç duyduğunu hissederdi." Gerçek kimliğin saptanmasının imkânsız hale gelmesini sağlayan kılık değiştirme, denilebilir ki Peyami Safa'nın polisiye eserlerinde en sevdiği yöntemdir. Öyle ki tüm kahramanlar birbirinin yerine geçer, bir diğerinin kimliğine bürünür: Cingöz, Başkomiser Mehmet Rıza; Mehmet Rıza ise çete üyesine dönüşür.[1]

Peyami Safa'nın iki kimlikli yazar oluşuyla ilgili yaptığı tespitler, kendi edebiyat iklimini ve kendi yaşadığı zamanı temsil eder. "Bütün yazı hayatım, helva ve halva kelimelerindeki ince ve kalın 'l' sesinin temsil ettiği iki ayrı insan grubunun, münevverin ve halkın başka başka anlayış ve heyecanlarına tesir edebilmek için, iki ayrı ifade kullanmakla geçti. Bu ikisini birbirine karıştırmamak için de iki imzalı çalıştım."[2]

Bugün artık Peyami ya da Server ayrımı yapmak bizler için çok uzak kalmış bir mesele. Yazarı ortadan ayrılmış iki kişi gibi görmek, bir kimliği ile yazdıklarını değerli, edebî, has kabul etmek; diğer kimliği ile yazdıklarını ise popüler, edebiyat dışı ya da sahte saymak edebiyat tarihi açısından hatalı bir yaklaşım. Fikrimce yazarların ölümünden sonra tüm müstearları yeniden tek bir bedende birleşir. Helva ya da halva: Edebiyat tarihçisi için önemli

---

[1] Seval Şahin, *Kültürel Sermaye Kibar Hırsız Ve Şehir,* (İstanbul: Bağlam Yayınları, 2011), s.94-95.

[2] Peyami Safa, "Helva ve Halva", *Milliyet Gazetesi,* (1 Ekim 1954), s.2

olan aradaki farkları bir ayrıştırma ve ötekileştirme yapmadan okumak ve değerlendirmektir. Yazarın ister siyasal ister ticari nedenlerle müstear kullanması, bugün için o gereklerin ortadan kalkması ile kimlik bölünmesini de geçersiz kılar.

Cingöz'ün Esrarı romanı 1924 yılında yayımlanan ve serinin ilki olan *Cingöz Recai'nin Harikulâde Sergüzeştleri* dizisinin aksine onparalık hikâye (dime novels) formatında değil, roman olarak 1925 yılında okuyucu ile buluşmuştur. Ardından yine on kitaplık *Cingöz Recai Kibar Serseri* serisi gelir. Bu eserler 1980 sonrası baskılarında çocuk ve gençlik edebiyatı olarak algılanmış hatta maalesef sansüre de uğramıştır. Cingöz Recai serilerinin, yazarının niyeti dışında çocuk ve gençlik kitabı olarak düşünülmesinde, edebiyat dünyamızın ünlü kalemlerinin gençlik yıllarına ait değerlendirmeleri ve yayımladıkları anıların da etkisi vardır. Yazarlarımız anılarında genellikle Cingöz serilerini, ilk gençlik yıllarının maceraperest yanlarına seslendiğini düşünür ve o şekilde dile getirirler. Mesela Tarık Buğra bir yazısında, "çocukluğunda babasının harçlık olarak verdiği beş kuruşları Cingöz Recai'lere, Çekirge Zehra'lara, Tilki Leman'lara yatırdığını, kendi parasına kıyıp aldığı ilk kitabın da Cingöz Recai serisinden Aynalı Dolap olduğunu" söyler.[1]

Cingöz'ün Esrarı romanını Yıldız Teknik Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 4. sınıf öğrencilerinden Süheyla Ağan ile birlikte hazırladık. Kendisi lisans öğrencilerinde az bulunur azim ve titizlikle bu işe sarıldı. Eseri önce Osmanlıca aslından Latin alfabesine aktarıp karşılıklı okumalarla kontrolünü yaptık. Daha önceki baskıların aksine herhangi bir sansüre ya da sadeleştirmeye yeltenmeden orijinal haliyle Latin alfabesine aktardık.

---

[1] Beşir Ayvazoğlu, *Peyami,* s.144.

Peyami Safa'nın Server Bedi müstearı ile kaleme aldığı tüm eserlerin yeniden yayımlaması edebiyat dünyamız açısından çok önemli ve kıymetli. Ayrıca bir polisiye eserimizi daha orijinal haliyle edebiyatımıza kazandırmaktan dolayı da oldukça mutluyuz. Öyle ki uzun yıllardır birlikte çalıştığım Seval Şahin ve Banu Öztürk ile birlikte, "Türk Edebiyatı'nda Polisiyenin Tarihsel Gelişimi (1884-1928)" başlıklı TÜBİTAK projesi esnasında, yeni baskısı olmayan Cingöz serilerinin durumu hep dile getirdiğimiz ve hayıflandığımız bir konuydu. Zaman zaman Erol Üyepazarcı'nın evinde bir araya geldiğimiz ve o unutulmaz polisiye sohbetlerini yaptığımız öğleden sonra çaylarında da dönüp dolaşıp geldiğimiz mevzu hep Server Bedi ve "Cingöz Recai"ler olurdu. Şimdi Ötüken Neşriyat sayesinde bu eserler yeniden hem de hayal ettiğimiz şekliyle bir araya geliyor. Böyle bir serüvende Erol Üyepazarcı, Seval Şahin ve Banu Öztürk ile yer almak benim için hem mutluluk hem de gurur verici bir durum. Yayın aşamasında bize yakın ilgisini ve nezaketini gösteren Ötüken Neşriyat'ın editörü Göktürk Ömer Çakır'a ayrıca teşekkür ederim.

Didem Ardalı Büyükarman
2018, İzmit

جين كوزك اسرارى

Cingöz Recai'nin Harikalı Bir Macerası

CİNGÖZ'ÜN ESRARI

Harikulâde Vakalar, Entrikalar, Şeytancasına Tertip Edilmiş
Hilelerle Dolu Akıllara Hayret Verici Zabıta Romanı

Muharriri:
Server Bedi

Tab' ve Naşiri
Orhaniye Matbaası

1925 – 1341

BİRİNCİ KISIM
-1-

Meşhur sertaharri[1] memuru Mehmet Rıza, bir kış gecesi, Beyoğlu Caddesi'nde, yalnız başına yürüyordu. Arslan yalnız dolaşır derler; Mehmet Rıza da, binlerce düşmanı[2] olduğu halde, en tenha ve karanlık yerlerden tek başına geçmekten zevk alır. Hatta, Rus sefaretinin[3] sırasında, merdivenli, dik yokuşlu bir sokak vardır. Orada, sabahlara kadar açık duran bir meyhane, Beyoğlu'nun en meşhur hırsızlarının, dolandırıcılarının, kâtillerinin yatağıdır. Mehmet Rıza, kıyafetini değiştirerek, oraya da girer, oturur, kendine sarhoş bir ecnebi neferi[4] süsü vererek etrafa göz kulak olur. Birçok zabıta vakalarının planını orada keşfetmiş ve en umulmaz, karışık işlerin önüne geçebilmiştir. Zabıtada bu meyhanenin bir pespayeler[5] yuvası olduğuna yalnız Mehmet Rıza vâkıftır.[6]

O gece, Beyoğlu'nda biraz dolaştıktan sonra, Mehmet Rıza bu meyhaneye girdi. Bu defa bir Amerikalı bahriye neferi kıyafetinde bulunuyordu. Kapıdan içeri dalar dalmaz, meyhanenin her vakitki müşterileri, Mehmet Rıza'nın yüzüne korku ve şüphe ile baktılar, fakat her yere başını sokan ecnebi neferlerinden birini görerek serbestçe müzakerelerine[7] devam ettiler.

Mehmet Rıza bir köşeye oturdu ve bira getirtti. Etrafa dikkatle bakıyordu. Müşterilerin hemen çoğunu tanıdı: Meşhur kalpazan Nicco, üç sene hapse mahkûmiyetini yeni bitirerek hürriyetine kavuşmuş, meşhur kasa hırsızı Vasile

---

[1]Başkomiser. [2]"Düşman" yazılmış. Anlam gereği "düşmanı" okundu. [3]Elçiliğinin. [4]Yabancı askeri. [5]Aşağılık, soysuzlar. [6]Biliyordur. [7]Konuşmalarına.

Anastas; başıbozuk Mehmet namıyla maruf[1] bir yankesici; mesleğin ayrı ayrı ihtisas şubelerine mensup olmakla beraber, bu akşam, hepsi bir masanın etrafına toplanmış, içiyorlar. Sertaharri memuru bunlara ehemmiyet vermedi. Çünkü, izlerini belli etmemekte ne derece hüner gösterirlerse göstersinler, bu sersemleri yakalamak, Mehmet Rıza için pek basit bir iş.

Asıl mühim olan şey, polis müdüriyetine verilen bir habere göre, Cingöz Recai'nin adamları da bu meyhaneye gelmeye başlamışlar. Meşhur serserinin izini ele geçirmek için, adamlarından bir tanesinin peşine takılmak kâfi, ah.. Daha bir ay evvel, Mehmet Rıza, Cingöz Recai'yi kendi elceğiziyle yakalamış, bileklerine kelepçeyi takmış, hırsızı arabaya oturtmuş, fakat, yine, yine elinden kaçırmıştı. Bu da ayrı bir hikâye, yılan hikâyesi! Kaç defa, Cingöz Recai, sertaharri memurunun, parmaklarından balık gibi sıyrıldı kaçtı. Artık iş o hale geldi ki, Mehmet Rıza Cingöz'ü yakalayamazsa, kendini Sarayburnu'ndan denize atmalıdır, ahali böyle söylüyor.

Mehmet Rıza, bunları düşünerek, birasını çekiyordu. Meyhaneden içeri, arka arkaya, dört kişi girdi, etrafına bakınarak yürüdüler ve sertaharri memurunun yanındaki masaya oturdular.

Mehmet Rıza yeni gelenlere göz ucuyla ayrı ayrı baktı ve sevincinden titredi: Bunlar, Cingöz Recai'nin en gözde, en faal adamlarıydılar. Mahir[2] değillerse de, cesarette emsalsiz insanlardı. Hatta bir tanesi, işte şu kısa boylu, tıknaz, yüzü bir torba gibi sarkık herif,[3] (ismi Şemsettin midir, nedir) altı polisin üstüne silah çekerek sırra kadem basmıştı, bir daha da yakalanamadı. Mehmet Rıza, dişlerini sıkarak, kendi kendine mırıldandı:

-Ulan edepsiz, bu akşam seninle görüşürüz!

---

[1]Tanınmış. [2] Becerikli. [3]"Herifin" yazılmış. Anlam gereği "herif" okundu.

Sonra, Cingöz'ün adamlarına kulak kabarttı. Bunlar, baş başa vererek, dudaklarının rüzgârıyla, gizli gizli konuşuyorlardı. Sertaharri[1] memuru, hiçbir şey işitemedi. Yalnız, heriflerin hareketinden, pek mühim bir mesele konuştuklarını anlamak güç değildi. O halde, mutlaka Cingöz'e ait bir mesele! Demek, meşhur hırsız, yine büyük bir dalavere düşünüyor. Yine ortalığı velveleye vererek şunun bunun binlerce lirasını kapacak. Hay gözü kör olsun. Bu herif İstanbul'u yutuyor!

Mehmet Rıza, biraz daha kulak kabarttıkça, yavaş yavaş sesleri de yükselen bu adamların konuştukları şeyi işitmeye başlıyordu.

O tıknaz adam, saatini çıkararak, arkadaşlarına gösterdi:

-Bakın, saat ikiye on var. Tam ikide buradan çıkmalıyız.

Yanındakilerden biri sordu:

-Neden saat ikide çıkıyoruz? Usta bize ne dedi? Herif Santral'e[2] üçte geliyormuş.

Tıknaz adam, amirane izah etti:

-Üçte geliyor ama, lokantanın etrafını sarmaya mecburuz. İçeri giren çıkanları iskandil etmeli.[3] Usta dedi ki, içeride bir iki taharri[4] varsa bu işi yarın akşama bırakalım. Çünkü bizi Beyoğlu zabıtası tanıyor artık.

-Usta nerde bekleyecek?

-Sarıyer'de. Biz ona telefon edeceğiz.

-Herif oraya otomobille mi gidiyor?

-Evet. Her akşam saat iki buçuğa kadar barda oturuyor, oradan yanına bir karı alıp çıkıyor, Santral'e gidip yemek yiyor, sonra, kâh karıyla, kâh da yalnız başına otomobile binerek Sarıyer'e dönüyor. Usta bana bu adamı gösterdi, iyice tanıyorum.

Tıknaz adam ayağa kalktı:

---

[1]Başkomiser. [2]Beyoğlu Meşrutiyet Caddesi'nde bir bar (*Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt. 2, 1994, s.58). [3]Gözleyelim. [4] Sivil polis.

-Hadi vakit geçirmeyelim.

Adamlar hep ayağa kalktılar. Bir tanesi elini arka cebine götürerek soruyordu:

-Ben bu sabah makineyi yağlamadım. Silahlık iş varsa… Tezgâha gideyim de…

-Zararı yok. Sen Sarıyer'e bizimle gelecek değilsin. Ustaya telefon ettikten sonra rahatsın. Gider bir otelde yatarsın.

Hep birden yürüdüler. Mehmet Rıza, onlar meyhanenin kapısından çıkıncaya kadar, yerinden kımıldamadı. Sonra birdenbire fırlayarak, bira parasını masanın üstüne attıktan sonra meyhaneden çıktı.

Cingöz'ün adamları, hızlı hızlı yürüyorlardı. Mehmet Rıza, sarhoşmuş gibi sallanarak onların peşlerine takıldı.

Santral Lokantası'na kadar yürüdüler.

Heriflerden ikisi kapının önünde durdu, bir tanesi caddede uzaklaştı, bir tanesi de lokantanın merdivenlerini çıktı.

Mehmet Rıza, daima sarhoş bir ecnebi neferi[1] taklidi yaparak lokantanın önünde sallana sallana dolaşıyor, ara sıra, bir duvara dayanıp başını göğsüne sarkıtarak sızmış gibi görünüyordu. Fakat Cingöz'ün adamlarına kulak vermekten bir an hâlî kalmadı. Onlar, bu ecnebi neferinin hallerine hiç dikkat etmeden, serbest serbest, yüksek sesle konuşuyorlardı.

Lokantaya giren adam, beş on dakika sonra dışarı çıkarak arkadaşlarına yaklaştı ve Mehmet Rıza'nın güç bela işitebildiği bir sesle:

-İhtiyar yukarıda! Yemeğini yiyor! dedi.

Ötekiler sordular:

-Yanında karı falan var mı?

-Hayır.

-Öyle ise nerede ise çıkar.

---

[1]Yabancı askeri.